

CITATION: 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, 9-11 Nisan 2018, İstanbul-TÜRKİYE

ISBN: 978-605-2132-21-0

DOI: 10.21733/ibad.416826

İŞÂRÎ YORUMLARDA NUH KISSASI

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud Esad ERKAYA¹

Özet

İşârî tefsirlerde Hz. Nuh ve gemisi çeşitli teşbihlerle anlatılmakta, kıyamete kadar Hz. Nuh gibi insanlığı hakka çağıran kimselerin olacağı ve bunun karşısında ayak direyip küfür üzere devam etmek isteyenlerin hakkın karşısında duracağı vurgulanmaktadır. Zira onlara göre peygamberler, kurtuluşa götüren İslâm gemisinin kaptanları, onların gemileri ise şeriattır. Kurtuluş ise bu gemiye binerek Allah'ın emir ve yasaklarını uygulamak suretiyle Hakk'a ulaşmaktan geçmektedir. Buna mukabil Peygamberlerin vârisleri ise âlimler/mürşidlerdir. Mürşidler de tıpkı peygamberler gibi insanları iyiye, güzele, kurtuluşa, Allah'ın rızasına çağırarak rehberlerdir. Nasıl ki Nuh'a iman edip gemisine sığınanlar kurtulmuş ise kâmil bir mürşidin rehberliğine sığınanlar da onlar gibi olacaktır. Bunun için sûfiler, hakiki bir şeyhe ittiba eden sâlikin, kendisi bunun farkında olmasa da, gece gündüz denizde seyretmekte olan gemi içerisindeki bir kimse gibi Hak yolunda seyrü seferde olacağını dile getirmektedir. Tasavvufta insan-ı kâmil olarak nitelendirilen mürşid, Allah'ın dışındaki varlıklara (mâsivâyâ) yönelen her türlü ilgiyi Allah'a döndürmeye gayret göstermeleri bakımından peygamberlerden miras kalan misyonu yerine getirmektedir. Zira insanoğlunun Allah'ın dışında dayandığı, güvendiği, medet umduğu her türlü varlık onu adeta tufan gibi kuşatmış, özgürlüğünü elinden almıştır. Ne var ki aciz bir varlık olan insanoğlu kendi aklınca gittiği yolu hak görmekte, küfür, zevk ü safâ, oyun ve eğlencede inat ederek dünyanın aldattığı yüzüne teslim olmaktadır. Fakat onun göremediği bir hakikat vardır ki gerçek hürriyet ancak yalnızca Allah'a bağlanmak, O'na güvenmek ve O'na sığınmak ile mümkün olacaktır. Netice itibariyle sûfilere göre en güzel bir surette yaratılmış olan insanın gaflet uykusundan uyanarak her türlü masivâdan sıyrılıp Cenâb-ı Hakk'a dönmesi Kur'an ve Sünnet'in izinde, kâmil bir mürşidin rehberliğinde mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İşârî yorum, Nuh, kıssa, Tasavvuf, tufan.

THE STORY OF NOAH IN ISHARI COMMENTS

Abstract

Hazrat Noah and his ship are described with various imageries in ishari comments. People like Noah and those who deny it will always be. Because the prophets are the captains of the Islamic ship that leads to salvation and their ships are sharia. Salvation is obtained by being on the ship of sharia. The successors of the Prophets are the murshids. Just like prophets, Murshids are guides who call people to goodness, beauty, salvation, and the favor of God. Because every kind of being other than God that mankind has trusted and relied on has surrounded the mankind like a flood and has taken his liberty. True liberty can only be possible by being attached to God, trusting in Him and sheltering in Him. As a result, according to sufis, the mankind who were created with the most beautiful form can wake up from the sleep of heedlessness and return to the God by following the Qur'an and Sunnah and being under the guidance of a perfect murshid.

Keywords: Noah, story, ishari comment, Sufism, flood.

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, Çukurova Üniversitesi, Türkiye, esaderkaya@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3981-4688

GİRİŞ

Tasavvufun kaynaklarının başında Kur'an yer almaktadır.² Sûfiler kendilerine has metotlarıyla Kur'an'ı yorumlayıp kendi ilimleri için temel bir kaynak haline getirmişlerdir. Buna tarih boyunca ilm-i işaret, işârî yorum ve işârî tefsir gibi adlar verilmiştir. İşâret, kelime olarak “bir anlamı üstü kapalı bir şekilde ifade etme, dolaylı ve kinâyeli bir sözle anlatma ve bir nesneyi gösterme” gibi anlamlara gelmektedir. Tasavvuf terimi olarak ise işaret, ibare ile anlatılamayan, yalnızca ilham ve keşf gibi yollarla elde edilmiş bilgi ve sezgi sayesinde anlaşılabilir kadar gizli olan mânâyı ifade etmektedir.³

Kur'an özelinde düşündüğümüzde işârî yorum; Kur'an'ın esrârı ve incelikleri konusunda uzmanlık sahibi olmuş tasavvuf erbabının ilâhî ilham ile kalplerinde doğan işaretlere dayanarak yaptıkları yorumlardır.⁴ İşâret ilmi ise mutasavvıfların hüküm istinbâtında esas aldıkları yöntemin adıdır. Nitekim Serrâc tasavvufta hüküm çıkarmanın, Allah'ın kitabı ve Resûlullah'ın sünnetinin zâhirine ve bâtınına tam anlamıyla ittiba eden anlayış sahibi kimseler tarafından Kur'an'ın zâhirinin ve bâtının üzerinde derinlemesine düşünmek suretiyle yapıldığını belirtir. Bu kimseler bildikleri ile amel ettikleri müddetçe, Allah onlara bilmediklerini öğretir. “*Allahu Teâlâ bildikleri ile amel eden kimseye bilmediklerine dair ilmi öğretir.*”⁵ Serrâc, bildiklerini uygulayan kimselere ihsân olunan bu ilmin işaret ilmi olduğunu belirtir. Halleri ve zikirlerinin sâfilîği vesilesi ile işaret ilmine vâkıf olan âriflere Allah, âyet ve hadislerin mânâ, hikmet ve inceliklerini keşfettirir. Böylece kendilerine has istinbâtlarda bulunurlar.⁶

Sûfilerin kendilerine has bu metodlarıyla yorumladıkları alanlardan biri de peygamber kıssalarıdır. Onlar zâhir anlamlarını kabul etmekle birlikte âyetlerin zâhir anlamlarından uzaklaşarak yine âyetlerin işaret ettiği ikinci mânâyâ yönelmektedir. Bunu yaparken hitap ettikleri muhataplarının ve özellikle müridlerinin maslahatını düşünmüş olmalıdırlar.

Bildiride Kur'an'da anlatılan Nuh Kıssası ile ilgili sûflerce yapılan işârî yorumlar Necmeddîn-i Kübrâ'ya (ö. 618/1221) nispet edilen *Te'vilâtü'n-Necmiyye* adlı işârî tefsir ve İsmail Hakkı Bursevî'nin (ö. 1137/1725) *Rûhu'l-Beyân*'ı özelinde ele alınacaktır. Ayrıca çalışmada Nuh kıssasının tüm yorumlarına yer vermek yerine sûfilerin özgün yorumlarına örnek olması açısından bazı hususlara işaret edilmekle yetinilecektir.

1. NUH'UN İSMİ

Sûfilerin Nuh kıssası ile ilgili yaptıkları yorumlar Nuh'un adı ile başlamaktadır. Kaynaklarda Nuh'un isminin nereden geldiğine dair birtakım yorumlar

² Tasavvufun kaynağı olarak Kur'an konusu ile ilgili bkz. Mahmud Esad Erkaya, “Tasavvuf Kavramlarının İstinbâtı Bağlamında İşâret İlmi”, *2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017)*, ed. Hayrullah Kahya, (İstanbul: İBAD, 2017); Mahmud Esad Erkaya, “Tarikatların Teşekkülü Öncesi Dönemde Kur'an Kaynaklı Tasavvuf Kavramları”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, XV/3 (2015); Mahmud Esad Erkaya, *Kur'an Kaynaklı Tasavvuf Kavramları* (Ankara: Otto, 2017).

³ Süleyman Uludağ, “İşârî Tefsir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DLA)*, XXIII, s. 424.

⁴ Süleyman Ateş, *İşârî Tefsir Okulu* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1974), s. 19; Yunus Emre Gördük, *Tarihsel ve Metodolojik Açından İşârî Tefsir Mâhiyeti, Meşrûiyeti, Bâtınî Yorumdan Farkı* (İnsan Yay., 2013), s. 38.

⁵ Ahmed b. Abdullah b. İshak el-İsfahânî Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtu'l-asfiyâ* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1996), X, 15.

⁶ Ebû Nasr Abdullah b. Ali et-Tûsî Serrâc, *el-Lüma' fî târihi't-tasavvufi'l-İslâmî*, haz. Kamil Mustafa el-Hindâvî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007), s. 100; Ebû Bekr Muhammed b. İbrâhim el-Buhârî Kelâbâzî, *et-Taarruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf*, haz. Ahmed Şemsüddin (Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1993), s. 100; Erkaya, “Tasavvuf Kavramlarının İstinbâtı Bağlamında İşâret İlmi”, s. 317.

bulunmaktadır. Bu yorumlara göre Nuh çok ah vah ettiği için kendisine Nuh adı verilmiştir. Onun neden çok ah vah ettiği konusunda üç ihtimalden bahsedilmektedir:

1. Hz. Nuh'un "Rabbim yeryüzünde bir tek kâfir bile bırakma!"⁷ şeklindeki bedduası, merhametinin az olduğuna delalet etmektedir. Bu durum karşısında Allah'ın bir hoşnutsuzluğu söz konusudur. Nuh'un ah vah etmesi bu sebebe dayanmaktadır.
2. Bir köpeğin yanından geçerken "Ne çirkin bir yaratık!" demiş olması dolayısıyladır. Zira Allahu Teâlâ "Beni mi ayıplıyorsun, yoksa köpeği mi?" buyurarak hatasını bildirmiştir. O da bunun üzerine ah vah ederek kendisini çöllerde atmıştır.
3. Hz. Nuh'un oğluna karşı aşırı meyli bulunması da pişmanlığa sebep olarak öne sürülmektedir. Zira o "Oğlum da benim ailemdendi." demiş, Allah da şöyle buyurmuştu: "Ey Nuh! O asla senin aileden değildir."⁸ O da oğlu için endişelenerek ah vah etmeye başlamıştır.⁹

Sûfilere göre peygamberlerin çektikleri ah vahlar hatalarından dolayı değil, Allahu Teâlâ'nın heybeti ve celâlerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca ah vâh etmek aşıkların ve âriflerin özelliklerindedir. Allah bir kulunun ağlamasını ve ah vâh edip kendisine yalvarmasını dilediği zaman o kulunu ayrılık ve hastalık gibi musibetlere uğratar. Ağlayıp sızlamalar kul için mânevî yükselişe bir vesile olur. Bununla birlikte birtakım tecellilerin de ortaya çıkması muhtemeldir.¹⁰

2. NUH'UN KAVMİNİ UYARMASI

Hz. Âdem'den sonra uzun yıllar geçmiş, insanlar hak dinden yüz çevirip kendi elleriyle oluşturdukları putlara tapar hale gelmiş, ahlâkları bozulmuş, içki, zina, haksızlık, azgınlık ve zulüm baş göstermiş yoldan çıkmış bir topluluk haline gelmişlerdir. Bu durum karşısında Allah onları hak yola davet etmek için Hz. Nuh'u peygamber olarak göndermiştir.

Nuh kavmini, içlerinde buldukları hazin durumdan kurtarmak için onları sık sık uyarmaktadır. "Ben sizi Allah'tan başkasına kulluk etmemeniz hususunda açıkça uyarmaya geldim. Allah'tan başka birtakım varlıklara tapınmaktan vazgeçemediğiniz takdirde o dehşetli günün azabına çarptırılmanızdan korkuyorum."¹¹

Bursevî'nin ifâdesine göre Nuh'un burada müjdecî değil de uyarıcı olduğunu belirtmesi muhataplarının iman etmemiş olmalarıyla ilgilidir. Zira uyarıcı olmak müjdecî olmaktan daha genel ve kapsayıcı bir ifadedir.¹²

3. NUH'UN RUHA BENZETİLMESİ

et-Te'vilâtü'n-Necmiyye'de Nuh'un kavmi ile olan iletişimi işârî bir yorumla ruhun nefis ile olan mücadelesine benzetilmektedir. Buna göre Nuh, ruha tekabül etmektedir. Onun kavmi ise kalp, nefis ve bedendir. Yine iman etmeyen evladı nefis olarak tasavvur edilmektedir:

⁷ Nüh 71/26.

⁸ Hüd 11/45, 46.

⁹ İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, çev. Murad Sülün, v.d., (İstanbul: Erkam Yay., 2014), VIII, 332.

¹⁰ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 332.

¹¹ Hüd 11/26.

¹² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 333.

“Nuh ruhu, kavmi olan kalp, nefis ve bedene şöyle dedi: ‘Dünyaya ve şehvetlerine, ahirete ve derecelerine tapmayın. Çünkü Allah’a yapılan ibadet, dünyevî veya uhrevî herhangi bir illete bağlı olarak yapılırsa, ibadeti yapanlar gerçekte Allah’a değil, o şeye ibadet etmiş olurlar.’ Bu yüzden şöyle demişlerdir: İman ve itâate duyulan arzu, sırf iman ve itaat için olursa fayda verir. Bunlara karşı duyulan arzu, sevap kazanmak için ya da azabdan korkma sebebiyle olursa fayda sağlamaz.”¹³

4. KAVMİNİN NUH’U TAHKİR ETMESİ

Tüm çabasına rağmen kavminin büyük bir bölümü Nuh’un uyarılarını dikkate almamaktadır. Hatta inkâr edenlerin ileri gelenleri Nuh’a inanan az sayıdaki mümin hakkında ileri geri konuşarak sırf fakir olmaları gerekçesiyle onları ayak takımı ve önemsiz kimseler olarak görmektedir. Bunun için Hz. Nuh’a, “Bize göre sen de tıpkı bizim gibi sıradan bir insansın. Üstelik ilk bakışta görüldüğü üzere senin söylediklerine inananlar bizim toplumun reziller ve sefiller zümresinden ibaret. Ayrıca bizden üstün bir tarafınız olabileceğini de düşünmüyoruz. Bilakis inancımız odur ki siz yalancısınız.”¹⁴ diyerek onu ve kavmini tahkir ediyorlardı.

et-Te’vilâtü’n-Necmiyye’de anlatıldığına göre âyet şöyle bir işârî yorumla ruh ile nefis arasındaki münasebete benzetilebilir: “Nefis süflîdir. Tabiatı da, bakışı da süflîdir. Ruh ise ulvîdir. Ruhun ulvî bir tabiatı, ulvî bir bakışı vardır. İşte bu ulvî ruhun özelliklerinden biri de başkalarını da kendi âlemine davet etmektir. Çünkü bu ulvî bakışı sayesinde ki ruh, ibadetlerin ne kadar şerefli ve değerli olduğunu, ayrıca süflî davranışları ve onların ne kadar değersiz ve zelil olduğunu görür. Bu ulvî tabiatından dolayı da süflî varlıkları ulvî davranışlara davet eder.¹⁵ Süflî bir varlık olan nefis ise süflî bakışı yüzünden ulvî varlıkları göremez. Süflî tabiatından dolayı da ulvî davranışlara meyiletmez. Aksine süflî davranışlara meyleder. Süflî bakışı yüzünden her şeyi süflî görüp başkalarını da kendi âlemine çağırır. Bu yüzden de ulvî bir varlık olan ruha kendisine benzediğini düşünerek bakar. Aynı şekilde bu nefsin sahibi de ulvî ruh sahibini kendisi gibi değerlendirerek ‘Seni de bizim gibi bir insan olarak görüyoruz.’ der. Bu sebeple onlar peygamberlere bakarlar ama onları peygamber olarak görmezler. Aksine onları yalancı, büyücü ve deli olarak görürler. Peygamberlere tabi olanları da küçük ve hakir görürler.”¹⁶

“Ruha uyanların aşağı tabakası, beden ve bedeninin zahiri organlarıdır. Çünkü çoğunlukla beden ruhun çağrısını kabul eder ve organlara şer’î emelleri yaptırır. Nefsi emmâre ise küfür ve inkâr üzere kalır. Bedenin organlara şer’î ve dînî emelleri yaptırmasına izin vermez. Ancak insanların çoğunun âdeti olduğu üzere dünyevî bir maslahat ve fâsid bir gaye için amel edilmesine izin verir.”¹⁷

Aslında inkârcıların bu sözleri kendilerinin ne kadar aşağı bir konumda olduklarını göstermektedir. Zira nefsin kölesi olmuş kimselerin süflî bakışları ile ulvî hakikatleri anlamaları mümkün olamaz. Onlar bu dar bakışlarıyla Nuh’tan, kendisine inanan fakir kimseleri etrafından uzaklaştırmasını istemekte ve bunun yanında gaybdan birtakım haberler vermesini de talep etmekteydi. Benzer bir şekilde Kureyş elebaşları da Hz. Peygamber’e tabi olan fakirleri huzurundan kovmasını istemişlerdir. Allahu Teâlâ

¹³ Ebü’l-Cennâb Ahmed b. Ömer el-Hivekî Necmeddîn-i Kübrâ, *et-Te’vilâtü’n-Necmiyye fi’l-tefsiri’l-işâri’s-süfi* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1971), III, 268; Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 333.

¹⁴ Hûd 11/27.

¹⁵ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 335.

¹⁶ Necmeddîn-i Kübrâ, *et-Te’vilâtü’n-Necmiyye*, III, 268; Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 336.

¹⁷ Necmeddîn-i Kübrâ, *et-Te’vilâtü’n-Necmiyye*, III, 268; Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 337.

dünyanın kendi indinde değersiz olduğunu göstermek için rasûlü için fakirliği seçmişti. Böylece fakirlerin gönüllerine de girilmiş olacaktı.¹⁸

5. ZÂHİR BÂTININ GÖSTERGESİDİR

Kavminin tepki ve manasız istekleri karşısında Nuh: “Ey kavmim! Peki ya ben Rabbimden gelen kesin bilgiye/vahye dayanıyorsam ve bana Rabbim tarafından peygamberlik verildiyse... Bu durumda akıbetinizi hiç düşündünüz mü? Hâl böyleyken sizin bir türlü anlayıp kavramak istemediğiniz bu gerçeğe ille de inanın diye niçin kendimizi yoralım ki? Ey kavmim! Ben onları kovarsam, beni Allah'tan (onun azabından) kim korur? Düşünmüyor musunuz?”¹⁹ diyerek onları uyarmaktadır.

Bu âyetler de şöyle yorumlanmaktadır: “Ruh Nuh’u nefse şöyle diyor: ‘Bedeni taat ve kulluktan menettiğin takdirde seni Allah’ın azab ve kahrından kim koruyacak?’ Burada sadece nefsin imanı ve ruhun ahlakı ile ahlaklanması ile yetinilmiştir. Nitekim felsefecilerle inatçıların itikatları böyledir. Onlar: ‘Kulluğun aslı rububiyeti bilmek, batının toplu ve tutarlı olması, güzel huylarla bezenmektir. Bedeni amellerin hiçbir önemi yoktur.’ derler. Allah’a yemin olsun ki Allah’ı ve Rasûlü’nü yalanlıyorlar, büyük delâlete düşüyorlar. İşin doğrusu meşâyihin sözü şöyledir: Zâhir, batinın göstergesidir. Hz. Peygamber (sas) şöyle buyuruyor: ‘Hiç biriniz kalbi dosdoğru olmadıkça imanı dosdoğru olmaz. Dili dosdoğru olmadıkça da kalbi dosdoğru olmaz. Lisanı ise ancak amelleri dosdoğru olunca dosdoğru olur.’²⁰ Yâni zâhirde şeriatla amel edildiği zaman şeriatın rükünleri batinı sirayet eder. Allahu Teâlâ nuru şeriata, zulmeti ise insanın tabiatına yerleştirmiştir. Peygamberler de sırf insanları tabiatlarının karanlıklarından şeriat nuruna çıkarmak için gönderilmiştir.”²¹

6. GEMİ: ŞERİAT GEMİSİ

Nuh, kavminin kendisini kabul etmemesi, yalancılıkla itham etmesi hatta daha da ileri giderek ona işkence yapmaya kalkması karşısında “Ben mağlup oldum, yardım eyle!”²² diyerek Rabbine yalvarmaya başladı:

“Ey Rabbim, ben kavmimi gece gündüz imana davet ettim, fakat davetim sadece onların kaçışını artırdı. Sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, örtülerine büründüler, inanmamakta ısrar ettiler, çok kibirlendiler. Sonra onları açık açık davet ettim. Sonra hem açık hem gizli çağırdım, dedim ki: Rabbinizden bağışlanma dileyin, çünkü o çok bağışlayıcıdır. Size gökten bol bol yağmur versin, sizi mallarla ve oğullarla desteklesin, sizin için bahçeler var etsin, sizin için ırmaklar var etsin.”²³

“Onlar bana karşı geldiler, malı ve çocuğu kendini azdıran liderlere uydular, çok büyük tuzaklar kurdular, ‘Sakın ilâhlarınızı bırakmayın!’ dediler... Ve gerçekten birçoklarını saptırdılar.”²⁴ “Artık onlarla benim aramı ayır, beni ve beraberimdeki

¹⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 339.

¹⁹ Hüd 11/29, 30.

²⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed bin Hanbel*, haz. Şu'ayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001), XX, 343.

²¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 341.

²² Kamer, 54/9-10

²³ Nüh, 71/5-12

²⁴ Nüh, 71/21-24

inananları kurtar.”²⁵ “Kâfirlerden hiç kimseyi de yeryüzünde bırakma, eğer bırakırsan kullarını saptırırlar.”²⁶

Bunun üzerine Hz. Nuh’a şöyle vahyolundu: “Kavminden şimdiye kadar iman etmiş olanlardan başka artık hiç kimse sana inanmayacak. Onların yaptıklarından dolayı artık üzülme. Sen şimdi bizim gözetimimiz altında, vahyimiz doğrultusunda bir gemi inşa etmeye başla; ama sakın o zalimlerin/müşriklerin affı için bana yalvarma. Çünkü onlar sulara gömülüp gidecekler.”

Nuh Rabbinden aldığı emirle gemiyi inşa ediyor, kavminin ileri gelen kâfirleri ise yanından gelip geçerken onunla alay ediyorlardı. Nuh da onlara şöyle diyordu: “Siz şimdi bizimle alay ediyorsunuz ama elbet gün gelir, biz de sizinle alay ederiz. Bu dünyada zelil ve perişan edici cezaya kimin çarptırılacağını, ahiretteki sürekli azaba da kimin mahkûm olacağını vakti gelince göreceksiniz.”²⁷

Bu âyetler ise şöyle yorumlanmaktadır: “Nefis ehli ile nefsin hevasına tabi olanlar, zahiri şeriat esaslarına göre amel edenlerle alay ederler; nefislerini bu esaslarla yorduklarından dolayı onlara gülerler. Çünkü kendileri, şeriatın sırlarından ve nurlarından oldukça uzaktırlar. Bu şeriat gemisinin faydasını bilmedikleri için onlarla alay ederlerse, kendileri helak olurken bu şeriat gemisine binerek kurtulanlar da onlarla alay edecektir.”²⁸

Hakikaten Nuh’un uyarısı gerçekleşmiştir. Gemi tamamlandıktan sonra azap günü gelip çatmış, her taraftan sular fişkırmaya başlamıştır. Bu esnada Nuh’a, kendisine inanan kimselerden başka o bölgede yaşayan her canlıdan birer çift alıp gemiye yerleştirmesi emredilir. Nuh ailesinden bazı fertlerin de bulunduğu az sayıdaki mümine Allah’ın adını anarak “bismillah” demek suretiyle gemiye binmelerini söyler. Sonunda göğün kapıları sağanak bir yağmurla açılır ve yeryüzü pınar pınar kaynayıp taşmaya başlar. Gemi, yolcularıyla birlikte dağ gibi dalgaların arasında yüzmeye başlar.

“Nihayet emrimiz gelip, tandır kaynamaya başlayınca (sular coşup taşınca) Nuh’a dedik ki: ‘Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de kendileri hakkında daha önce aleyhlerine hüküm verilmiş olanlar dışındaki ailen ile iman edenleri ona yükle.’ Ama onunla beraber pek az kimse iman etmişti.”²⁹

Bu âyetin işâri yorumu ise şöyledir: “‘Nihayet emrimiz gelip...’ bu emir, kulların şeriat gemisine binmekle emr olunduğu buluş çağıdır. ‘Tandır kaynamaya başlayınca’ yani kalıp tandırından şehvet suyu kaynayıncaya, ‘Nuh’a dedik ki:’ Nefsin sıfatlarından ‘her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift’ yani bütün sıfatları eşleriyle birlikte; mesela şehveti ve eşi iffeti, hırsı ve eşi kanaati, cimriliği ve eşi cömertliği, gazabı ve eşi yumuşak başlılığı, kini ve eşi barışı, düşmanlığı ve eşi sevgiyi, büyülenmeyi ve eşi tevazuu, teenniye ve eşi aceleciliği ve ‘daha önce aleyhlerine hüküm verilmiş olan’ nefis ‘dışında aileni’ yani kendinle beraber ailen olan ruh sıfatlarını ve seninle birlikte iman edenleri kalp ve sırrı da gemiye şeriat gemisine ‘yükle. Ama onunla beraber pek az kimse’ kalbin sıfatları ‘iman etmişti.’ Burada bu sıfatlarla onların eşlerinden şeriat gemisinden uzak olan herkesin fitne ve tufanında boğulacağına işaret vardır.”

²⁵ Suarâ, 26/118

²⁶ Nuh, 71/26-27

²⁷ Hüd 11/36-39.

²⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 360.

²⁹ Hüd 11/40.

“Ümmîlere içlerinden, kendilerine (hastalığı sağlıktan, derdi devadan ayırabilmeleri için) âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab’ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O’dur.”³⁰ İşte onlar ancak bu temizlenme sayesinde rabbânî şeriat ahlâkıyla bezenmeye hak kazanırlar.³¹

“(Nuh) dedi ki: ‘Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah’ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.’”³²

“Şeriat gemisi kendisine binenleri nefis ve dünya fitnelerinin tufanından kurtarmak için yapılmıştır. ‘Gemiye binin!’ ifadesindeki binme emri şeriat sırlarından bir sırrın keşfine işaret ediyor. Bu sır şudur: Şeriat gemisine tabiatı icabı ya da atalarını ve hocalarını taklid ederek binenlere bu binişleri hakiki manadaki bir kurtuluş için fayda sağlamaz. Nitekim münafıklar da emre uyarak değil, tabiatları icabı binerler ve bu binişin bir faydasını göremezler. Ayrıca İblis de Nuh’un gemisine binmiş, ama bundan bir fayda görememiştir. Gerçek kurtuluş, sadece gemiye emre uyarak binenlere mahsustur. Nuh, bulunduğu makamın edebini muhafaza ederek: ‘Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah’ın adıyladır.’ dedi. Yani yüzüp gitmesi Allah’tan başlamıştır, durması da Allah’ta son bulacaktır. Nitekim Allahu Teâlâ ‘Son varış Rabbinedir.’ buyurmuştur. ‘Şüphesiz ki Rabbim’ gemiye binenleri kurtararak ‘çok bağışlayan’ gemiye tabiatı icabı değil de emre uyarak binenleri de ‘pek esirgeyendir.’”³³

7. NUH’UN OĞLUNUN İSYANI

Nuh, kâfirliği tercih eden ve böylece kendisinden ayrı düşen oğluna, “Haydi evladım gel, sen de bizimle birlikte gemiye bin; ne olur o kâfirlerin arasında kalma!” diye seslenir. Oğlu, “Ben bir dağa tırmanırım, o dağ beni suda boğulmaktan kurtarır.” diye kendince karşılık verir. Bunun üzerine Nuh , “Bugün hiç kimse Allah’ın helak hükmünden kaçıp kurtulamaz. Ancak O’nun merhamet ettiği kimseler kurtulacak.” diye seslenir. Derken, aralarına büyük bir dalga girer ve oğlu dalgalar arasında kaybolup gider. Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordur. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslenir.”³⁴

Buradaki gemi yine şeriat gemisi olarak yorumlanmakta, “dağlar gibi dalgalar” fitne dalgalarına tekabül etmektedir. Nuh, ruhu, oğlu Kenan ise nefsi temsil etmektedir.³⁵ Oğlunu kurtuluşa çağırın ruh karşısında oğlu kendisini fitnelere koruyacak bir akıl dağına sığınacağını söyler. Fakat aklına sığınan nefis için kurtuluş mümkün olmayacaktır.³⁶

Ardından beşerlik arzından şehvet suyu fişkırp ilâhî hüküm semâsından da dünyevî lezzetlerin ve fitnelerin suyu döküldüğü zaman, bu durumdan ancak şeriat gemisine binenler kurtulur. Akıl ipine tutunan nefis (Kenan) ile akıl arasına nefsânî, hayvânî şehvet dalgaları ve dünyevî süs fitneleri girer, böylece helak edici fitnelere tûfânından

³⁰ el-Cum’a 62/2.

³¹ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 367-368.

³² en-Necm 53/42.

³³ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 370.

³⁴ Hüd 11/42.

³⁵ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, VIII, 370.

³⁶ Hüd 11/43.

kurtulmak için akıl ipine tutunmak isteyerek şeriat gemisine tutunmayan bütün nefisler boğulanlardan olur.³⁷

Sonra “Ey yer suyunu yut! Ve ey gök suyunu tut!” denilir. Su çekilir gemi de Cûdî dağının üzerine yerleşir.³⁸ Buradaki yer beşeriyete, su ise şehvet suyuna benzetilir. Semâ âfet yağmurlarını keser böylece fitne tufanı sone erer. Şeriat gemisi dağın üzerine yerleşir. Burada Cûdî, tem temkin³⁹ makamıdır. Tufan günleri ise âfet ve helaklerle dolu, farklı özellikler barındıran telvin⁴⁰ makamlarındandır. Ancak bu günler geçince durum temkin makamına dönüşür. Kurtuluş, sebât ve derecelere ulaşmak bu makamdır.⁴¹

SONUÇ

Hak ile bâtılın mücadelesi her mekân ve zamanda devam edecektir. Kıyamete kadar Nuh gibi insanlığı hakka çağıran kimseler olacak, bunun karşısında ayak direyip küfür üzere devam etmek isteyenler hakkın karşısında duracaktır. Nitekim sûfilere göre Nuh örneğinde olduğu gibi peygamberler kurtuluşa götüren İslâm gemisinin kaptanlarıdır. Onların gemisi şeriat, kurtuluş ise şeriat gemisine binerek Allah’ın emir ve yasaklarını uygulamak suretiyle Hakk’a ulaşmaktan geçmektedir. Peygamberlerin vârisleri ise âlimler/mürşidlerdir. Mürşidler de tıpkı Hz. Nuh gibi insanları iyiye, güzele, kurtuluşa, Allah’ın rızasına çıkıran rehberlerdir. Nasıl ki Nuh’a iman edip gemisine sığınanlar kurtulmuş ise kâmil bir mürşidin rehberliğine sığınanlar da onlar gibi olacaktır. Bunun için sûfiler, hakiki bir şeyhe ittiba eden sâlikin, kendisi bunun farkında olmasa da, gece gündüz denizde seyretmekte olan gemi içerisindeki bir kimse gibi Hak yolunda seyrü seferde olacağını dile getirmektedir.

Tasavvufta insan-ı kâmil olarak nitelendirilen mürşid, Allah’ın dışındaki varlıklara (mâsivâya) yönelen her türlü ilgiyi Allah’a döndürmeye gayret göstermeleri bakımından peygamberlerden miras kalan misyonu yerine getirmektedir. Zira insanoğlunun Allah’ın dışında dayandığı, güvendiği, medet umduğu her türlü varlık onu adeta tufan gibi kuşatmış, özgürlüğünü elinden almıştır.

Sûfilere göre en güzel bir surette yaratılmış olan insanın gaflet uykusundan uyanarak her türlü masivâdan sıyrılıp Cenâb-ı Hakk’a dönmesi Kur’an ve Sünnet’in izinde, kâmil bir mürşidin rehberliğinde mümkün olacaktır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî bu hususu şöyle dile getirmektedir:

Bunun için Peygamber buyurdu ki: “Ben zamânın tûfânında gemi gibiyim.”

“Biz ve ashabımız Nuh gemisi gibiyiz; el atan kurtulur.”

³⁷ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 377-378.

³⁸ Hûd 11/44.

³⁹ Temkin sözlükte “karar kılmak, yerleşmek ve sabit olmak” anlamlarına gelmektedir. Tasavvufta ise sâlikin seyrü sülûkunu tamamlayıp en yüksek makamda yer edinmesini ifade etmektedir. Temkin kavramı, bazı kaynaklarda temekkün olarak da ifade edilmektedir. Tasavvufta makamlar arasındaki geçiş ve sâlikte gözlenen değişim ise telvîn kavramı ile ifade edilmektedir. Bkz. Ebü'l-Hasen Hücvîrî, *Keşfu'l-mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, çev. Süleyman Uludağ, (İstanbul: Dergâh, 2010), s. 430; Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali Cürçânî, *Mu'cemü'l-ta'rifât*, haz. Muhammed Sıddîk el-Münşâvî (Kahire: Muhammed Sıddîk el-Münşâvî Yay., ty.), s. 59; Erkaya, *Kur'an Kaynaklı Tasavvuf Kavramları*, s. 346.

⁴⁰ Telvîn sözlükte “renklenmek, boyalanmak” anlamlarına gelmektedir. Kuşeyrî, telvîn'in hal erbabının, temekkünün ise hakikat ehlinin sıfatı olduğunu belirtmektedir. Sâlik, tasavvuf yolunda ilerlediği sürece halden hale, vasıftan vasfa geçmesi hasebiyle telvîn sahibidir. Vuslata erdiğinde ise temkin ehli olur. Vuslata erme, ancak nefis ile olan mücadelenin zaferle sonuçlanmasıyla gerçekleşir. Bkz. Ebü'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerim b. Hevâzin Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, haz. Halil el-Mansûr (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422/2001), s. 114; Erkaya, *Kur'an Kaynaklı Tasavvuf Kavramları*, s. 347.

⁴¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, VIII, 387.

Şeyh ile olduğun vakit, sen çirkinlikten uzaksın; gece gündüz yürür haldesin, gemidesin.

Bir can bağışlayıcının canının hızındasın, gemide uyumuş ve yol gitmekteisin.

Zamanın peygamberinden ayrılma; kendi bilgi ve adımına yaslanma!

Kılavuzsuz yol gidersen aslan olsan da gururlanır, sapıklık ve zelillik içinde olursun.

Sakin şeyhin kanatlarının gayri ile uçma, tâ ki şeyhin askerlerinin yardımını göresin!

Bir zaman onun lütfu, senin kanadındır; onun kahrının ateşi bir dem senin hamalıdır.⁴²

Bilgilendirme / Acknowledgement: Bu çalışma Çukurova Üniversitesi BAP birimi tarafından SBA-2017-8229 kodlu proje kapsamında desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

- AHMED B. HANBEL. (2001). MÜSNEDÜ'L-İMÂM AHMED BİN HANBEL, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- ATEŞ, S. (1974). İŞÂRÎ TEFSİR OKULU. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- BURSEVÎ, İ. H. (2014). RÛHU'L-BEYÂN (M. Sülün, A. H. Çavuşoğlu, & Z. Tüfekçioğlu, Trans. Vol. I-XXIII). İstanbul: Erkam Yay.
- CÜRCÂNÎ, EBÜ'L-HASAN (TY.). MU'CEMÜ'T-TA'RÎFÂT. Kahire: Muhammed Sıddîk el-Münşavî Yay.
- EBÛ NUAYM, A. (1996). HİLYETÜ'L-EVLİYÂ VE TABAKÂTU'L-ASFİYÂ. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- ERKAYA, M. E. (2015). TARİKATLARIN TEŞEKKÜLÜ ÖNCESİ DÖNEMDE KUR'ÂN KAYNAKLI TASAVVUF KAVRAMLARI. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, XV(3), 117-147.
- ERKAYA, M. E. (2017A). KUR'ÂN KAYNAKLI TASAVVUF KAVRAMLARI. Ankara: Otto.
- ERKAYA, M. E. (2017B). TASAVVUF KAVRAMLARININ İSTİNBÂTI BAĞLAMINDA İŞÂRET İLMİ. In H. Kahya (Ed.), 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017) (pp. 317-327). İstanbul: İBAD.
- GÖRDÜK, Y. E. (2013). TARİHSEL VE METODOLOJİK AÇIDAN İŞÂRÎ TEFSİR MÂHİYETİ, Meşrûiyeti, Bâtınî Yorumdan Farkı: İnsan Yay.
- HÜCVİRÎ, EBÜ'L-HASEN (2010). KEŞFU'L-MAHCÛB (HAKİKAT BİLGİSİ) (S. Uludağ, Trans.). İstanbul: Dergâh.
- KELÂBÂZÎ, EBÛ BEKR (1993). ET-TAARRUF Lİ-MEZHEBİ EHLİ'T-TASAVVUF. Beyrut: Daru'l-kütübi'l-İlmiyye.
- KUŞEYRÎ, ABDÜLKERİM B. HEVÂZİN (1422/2001). ER-RİSÂLETÜ'L-KUŞEYRİYYE. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ. (2004). MESNEVÎ. İstanbul: Yeni Şafak.
- NECMEDDİN-İ KÜBRÂ, EBÜ'L-CENNÂB (1971). ET-TE'VÎLÂTÜ'N-NECMİYYE Fİ'T-TEFSİRİ'L-İŞÂRİ'S-SÛFÎ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- SERRÂC, EBÛ NASR (2007). EL-LÜMA' FÎ TÂRÎHİ'T-TASAVVUFİ'L-İSLÂMÎ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- ULUDAĞ, S. (2001). İŞÂRÎ TEFSİR. In TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA) (Vol. XXIII, pp. 424-428).

⁴² Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî*, haz. Adnan Karaismailoğlu (İstanbul: Yeni Şafak, 2004), II, 35, 36, 34. Defter, no. 539-547.